

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Иван Петров Чобанов, пенсионер

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология.

Докторска програма «Общо и сравнително езиковедие».

Автор: Сема Джевджет Куцарова.

Тема: „Семиотични аспекти на номиналната деривация при лексеми, назоваващи лица в съвременния турски език (в съпоставка с българския)“

Научен ръководител: доц. д-р Борян Георгиев Янев, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Филологически факултет, Катедра „Общо езиковедие и история на българския език“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-5636 от 12. 11. 2021 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) на основание на Решение на Факултетния съвет на Филологическия факултет, протокол № 231/ 08.11.2021 г., съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „*Семиотични аспекти на номиналната деривация при лексеми, назоваващи лица в съвременния турски език (в съпоставка с българския)*“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма «Общо и сравнително езиковедие». Автор на дисертационния труд е Сема Джевджет Куцарова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Общо езиковедие и история на българския език“ с научен ръководител доц. д-р Борян Георгиев Янев, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от докторантката Сема Джевджет Куцарова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;

- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на Филологическия факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.);

Публикации и участия в научни форуми. В документите по защитата са приложени достатъчен брой публикации в български – 5 (пет), в които се представят редица аспекти на дисертационното изследване. Те са с висока научна стойност и по най-добрия начин правят достъпно за по-широк кръг от читатели съдържанието на текста на дисертацията. Авторката взема участие с доклади по темата на дисертационното изследване в престижни научни форуми в България.

2. Кратки биографични данни за докторанта.

Средното си образование Сема Джевджет Куцарова завършва в Гимназията с хуматирен профил в град Добрич. Следва във Великотърновския университет „Св.св. Кирил и Методий“ и се дипломира в специалността „Българска филология“ (магистърска степен). В Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ получава бакалавърска степен в „Педагогика на обучението по български език и чужд език“ – „Български език и турски език“.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Предложеният за публична защита текст на дисертационното изследване на Сема Куцарова, докторант в редовна форма на обучение, е не само с впечатляващ обем, но и значим със съдържанието се в него научна информация и със средствата на нейното изложение. А именно - много точно са поставени целите, задачите, методите и хипотезите на дисертационното проучване.

Настоящият дисертационен труд, разработен в рамките на дериватологията, представлява опит да бъдат обобщени, анализирани, систематизирани и сравнени мотивираните лексеми, назоваващи лица в турския език в съпоставка с българския. Анализираният събран фактически материал е впечатляващ.

Корпусът от лексеми, назоваващи лица, в основни линии е попълнен от авторитетния академичен речник на проф. Иван Добрев, а когато за някои от дериватите не е фиксирана мотивиращата дума, авторката я открива в достъпните лексикографски източници. Този факт може да се отчете като принос, защото има български лингвисти, които анализират най-вече лексеми от турски, но се ограничават с информацията, открита в преводните речници. Списъкът от изследваните български примери е пълен и изчерпателен. Включени са всички думи от речниците, отразени в Обратен речник на българския език. Следователно, заглавието може да се промени по следния начин: *„Семиотични аспекти на номиналната деривация при лексеми, назоваващи лица в съвременния турски език и български език“*.

Изборът на тема за дисертационния труд е сполучлив, тъй като броят на изследванията в областта на дериватологията в областта на туркологията и тюркологията е твърде малък. Темата на дисертационния труд е актуална, а целите и задачите са поставени целесъобразно.

4. Познаване на проблема.

Теоретичните проучвания, с които докторантката осъществява своето дисертационно изследване, са дело най-вече на руските, турските и българските учени. Очертани са направленията, в които работят представителите на отделните лингвистични школи в турските университети.

Категориално-понятийният апарат е научно издържан, логиката на изследването е последователна и представя авторката на дисертационното изследване като лингвист с теоретична подготовка, позволяваща да се осъществят поставените задачи. При изследването на деривацията на производните съществителни, назоваващи лица, тя се позовава на постиженията на руските учени в областта на дериватологията и отразени в Граматика-80 и Лингвистичния енциклопедичен речник. Запозната е с редица публикации, посветени на проучването на проблема, в тюркологичната, туркологичната и българистичната лингвистична литература. Актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем се изразява в това, че досега няма цялостно изследване на образуването на названията за лица нито в българистичната, нито в туркологичната литература. Дисертантката разглежда процеса на мотивация по деривационни двойки (мотивираща и мотивирана основа). Почти всички изследвани лексеми са деривати от първа степен, единични са примерите за деривати от втора или трета степен, които дисертантката

откроява. Описани са лексемите, назоваващи едно и също понятие, при които са различни мотивиращите думи, заемки от арабски, персийски, френски, както и словообразователните форманти.

Целият текст на дисертацията, резултатите и изводите са лично достойние и заслуга на дисертантката.

5. Методика на изследването.

Функционално-семантичният подход, прилаган в настоящото дисертационно изследване, основаващ се на методологичните принципи на когнитивизма, представлява интегративната методика за анализ на деривационно-семантичната категория „лице“. Осъществява се семантично-структурно моделиране на деривационно-семантичните категории, описание на продуктивните словообразователни модели, изучаване на деривационния потенциал на категориите. Описани са мотивационните отношения между произвеждащата и производната основа в структурата на дериватите, разкрит е лексико-семантичният потенциал на словообразователните типове, на семантичните конфигурации на тематичните полета сред производните съществителни имена, назоваващи лица.

За постигането на поставените цели и задачи дисертантката използва също така теоретични и приложни методи, каквито са: синхронен метод; метод на лингвистично описание (лингвodesкриптивен метод); съпоставително-типологичен метод; метод за морфологичен и структурно-семантичен анализ на двете изследвани деривационни системи; метод на компонентен анализ, на семантико-структурно и структурно-семантично моделиране на изучаваните производни лексеми в двата езика; метод за моделиране на мотивационните отношения между произвеждащата и производната основа; метод на семантично перифразиране на производните лексеми чрез синонимни изрази.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд.

Дисертационният труд е с несъмнено постигнати приноси, които се изразяват в следното:

- ✓ Специфична новост и значима актуалност на изследваната проблематика;

- ✓ Дисертационният труд разглежда проблем, значим не само за българистичните и туркологичните изследвания;
- ✓ Това е първото оригинално описание на аспектите на деривацията на лексемите, назоваващи лица, в съпоставителен план в български и турски език;
- ✓ Върху конкретния езиков материал в двата изследвани езика са обособени деривационните типове, деривационните модели и деривационните форманти и техните аломорфи;
- ✓ Разкрити са деривационните значения на формантите в двата езика;
- ✓ Екцерпираният лексикален материал може да се използва при допълнително съпоставително изследване;
- ✓ Резултатите от осъщественото дисертационно проучване може да се прилага при преподаването на турски език на напреднал етап от обучението (3 – 4 курс);
- ✓ Постигнатите резултати могат да бъдат от полза не само при практическото изучаване на турски език в съпоставка с български, но при овладяването на тънкостите на теорията на превода;
- ✓ Предлаганата методология и приносите на дисертационното изследване могат да се използват от други автори при бъдещи съпоставителни проучвания.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката.

- Постигнатите резултати могат да се използват не само при практическото изучаване турски език в съпоставка с български, но при овладяването на тънкостите на теорията на превода;
- Предлаганата методология и приносите на дисертационното изследване могат да се използват от други автори при бъдещи съпоставителни проучвания.
- Екцерпираният материал от дериватите, назоваващи лице в двата езика, може да се използва при допълнително съпоставително изследване;
- Резултатите от осъщественото дисертационно проучване може да се прилагат при преподаването на турски и български език на напреднал етап от обучението;

9. Лично участие на докторантката.

Актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем се изразява в това, че досега няма изследване на мотивираните съществителни, назоваващи лица, в съпоставителен план. Целият текст на дисертацията, резултатите и изводите са лично достойние и заслуга на дисертантката.

10. Автореферат.

Авторефератът е направен според изискванията, съдържанието му е изчерпателно, отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Подготвен е според изискванията, разкрива изчерпателно и достоверно съдържанието на дисертационния труд и дава реална представа за неговата същност. Текстът му е съставен от части, които се отнасят за общата характеристика на съдържанието на изследването, изводите от осъществените наблюдения, заключението и приносите в дисертационния труд.

11. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати.

След анализа на значимостта на съдържащите се оригинални научни и приложни приноси трудът може да се определи като ценен и приносен за развитието на българската и турската теоретична дериватология. Бих препоръчал на Сема Куцарова с оглед на високата степен на нейната компетентност да подготви лекционен курс по „*Теория на деривацията*“.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Дисертационният труд е в достатъчен обем, а анализираният ексцерпиран фактически материал от двата изследвани езика (български и турски) е впечатляващ.

Все още не са достатъчно проучени редица въпроси на тюркското словообразуване, в това число и на турското. Както отбелязва дисертантката, съвременната теория се характеризира с неустойчива терминологична система, отсъства удовлетворителна методика за описание на словообразователните явления. Няма единно становище относно състава на единиците на словообразуването, статута на деривационните процеси, на деривационните типове и модели, не е описана същността на деривационната форма, на обобщеното ѝ словообразователно значение. По тази причина като принос на дисертационното изследване бих посочил изучаването на системната организация на деривация на съвременния етап от развоя на турския език.

Проведеното изследване, предлагано като дисертационен труд за придобиване научната степен „доктор“, е изцяло дело на Сема Джевджет Куцарова, плод на многогодишни проучвания. Постигнатите резултати са заслуга на докторантката и са плод на изключителната ѝ компетентност и професионализъм.

Отделни части от предложения за публична защита текст са публикувани и са получили заслуженото признание от научната общност, тъй като в тях се представят за обсъждане и намират отговор важни научно-приложими проблеми.

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в дериватологията като сравнително ново направление в общото и съпоставителното езикознание и отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ). Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че дисертантката Сема Джевджет Куцарова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения в научната област „*дериватология*“, като демонстрира качества и умения за провеждане на изследвания с получаване на оригинални и значими научни приноси.

Поздравявам Сема Джевджет Куцарова за положения труд и представения за публична защита стойностен текст

След анализа на значимостта на съдържащите се оригинални научни и приложни приноси убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научната и образователна степен ‘доктор’** на докторантката, обучавала се в редовна форма“ в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление; 2.1. Филология. Докторска програма „Общо и сравнително езикознание“.

22.11.2021 г.
гр. Пловдив

Рецензент:
(проф. д-р Иван Петров Чобанов)